

ЎЗБЕК БОЛАЛАР АДАБИЁТИ ҚИССАЧИЛИГИ РИВОЖИДА САФАР БАРНОЕВ АСАРЛАРИНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

Х. Ч. Нусратова,
Низомий номидаги ТДПУ доценти, ф.ф.б. PhD

***Аннотация.** Мақолада истеъдодли адиб С.Барноев қиссалари таҳлили мисолида ўзбек болалар қиссачилигининг ривожланиши ҳақида фикр юритилади. Ўзбек болалар қиссачилигини ривожлантиришида, турли мавзулар билан бойитишида истеъдодли адиб Сафар Барноевнинг ўрни, ёзувчи яратган қаҳрамонлар образи, қиссалар орқали китобхонда урушга қарши нафрат туйғусини уйғотиши, уларни курашчанлик ва Ватанни севиши руҳида тарбиялаши ҳақида таҳлиллар берилган.*

***Таянч сўзлар:** қиссачилик, ўзбек болалар адабиёти, уруш ва болалик мавзуси, характер, бола қалби, ҳаётий воқелик, саргузашт-фантастик, уруш даври болалари, туркум ҳикоялар, қисса жанри, бош қаҳрамон.*

УЗБЕКСКАЯ ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА РАЗВИВАЕТСЯ МЕСТО ТВОРЧЕСТВА САФАРА БАРНОЕВА

Х.Ч. Нусратова
ТГПУ имени Низами
доценты, ф.ф.б. кандидат наук

***Аннотации.** В статье рассматривается развитие узбекского детского повествования на примере анализа рассказов талантливого писателя С.Барноева. Роль талантливого писателя Сафара Барноева в развитии узбекского детского повествования, обогащение различными темами, созданный писателем образ героев, рассказы, вызывающие у читателя ненависть к войне, воспитывающие в духе борьбы и патриотизма.*

***Ключевые слова:** рассказы, повесть, узбекская детская литература, война и детство, персонаж, детское сердце, реальная жизнь, приключенческая фантастика, дети военного времени, цикл рассказов, жанр рассказа, главный герой.*

UZBEK CHILDREN'S LITERATURE IS DEVELOPING THE PLACE OF SAFAR BARNOEV'S WORKS

H. Ch. Nusratova

TDPU named after Nizami, associate professors, f.f.b. PhD

Abstract: *The article examines the development of the Uzbek children's story on the example of the analysis of the stories of the talented writer S. Barnoev. The role of the talented writer Safar Barnoev in the development of Uzbek children's storytelling, enrichment with various themes, the image of heroes created by the writer, stories that arouse the reader's hatred of war, educate in the spirit of struggle and patriotism.*

Key words: *stories, novella, Uzbek children's literature, war and childhood, character, children's heart, real life, adventure fiction, wartime children, cycle of stories, genre of story, protagonist.*

Болаларнинг ўзига хос мураккаб дунёси унинг бетакрор ва турли-туман ажойиботларга бой саргузаштлари болалар ижодкорлари эътиборидан четда қолмайди. Ўзбек болалар қиссачилиги ўз ривожидан давомида болаларнинг илмий-маърифий онгини ўстириш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиат ва ундаги жониворларга меҳр ҳиссиётларини тарбиялаш ҳамда дўстлик, тинчлик, биродарлик каби ғояларни илгари суришга ҳаракат қилди. Болалар қиссачилигидаги мавзулар, образ ва характерлар, зиддиятлар ва уларнинг бола ахлоқи, одоби, маънавий дунёси нозикликларини гўзал бадиий либосларга буркаб ифода этишларига замин яратди.

70-80-йиллар ўзбек болалар насрида бошқа жанрлар қатори қиссачилик ҳам ривожланди. Уларда ўсмирлар ҳаёти хилма-хил жиҳатлардан бадиий тадқиқ этила бошланди. Қиссаларда ўсмирлар маънавий-ахлоқий фазилятларини шакллантиришга эътибор қўйилди, уларнинг мактаб билан боғлиқ ҳаётини тасвирлаш кўламини кенгайтирилди. Ҳақим Назир, Х.Тўхтабоев, Э.Раимов, Ҳ.Пўлатов, А.Пардаев каби қиссанависларнинг мазкур мавзуга бағишланган асарлари сирасида С.Барноев қиссалари ҳам айрича ўрин тутди. П.Шермухаммедов “Кичкинтойлар нигоҳи” мақоласида адибнинг “Нур ёғилган кун” ва “Туташи йўллари” қиссаларининг ютуқ ва камчиликларига тўхталса [4,105], М.Ҳусайнов 70-80-йиллар болалар адабиёти таҳлилига бағишланган обзор мақоласида адибнинг

“Эгизаклар” қиссасини тилга олиб ўтиш билан чекланган[5, 123].

Адиб уруш ва болалик мавзусини янада кенгроқ талқин этиш ниятида бу жанрга мурожаат қилган эса-да, аслида қиссалари мавзу кўлами кенг, уларда бола характерининг турли қирралари бадий тадқиқ қилинган. Бинобарин, қиссаларни мавзу йўналишига кўра қуйидагича тасниф қилиш мумкин:

1. Ҳаётий воқеликнинг реалистик тасвирига оид қиссалар. Булар ҳам, ўз навбатида, мавзу- мазмунига кўра:

а) уруш мавзусидаги қиссалар: “Нур ёғилган кун”, “Янги кунлар”.

б) мактаб ҳаётига оид қиссалар: “Эгизаклар”, “Оқ лайлаклар”.

в) бола ва ижтимоий воқелик муносабатлари талқинига бағишланган қиссалар: “Туташ йўллар”, “Биринчи табассум”.

2. Саргузашт- фантастик қиссалар: “Кичкина Хўжа Насридин”.

Бу асарларда болалик оламининг беғубор онлари, болалик ҳаёллари ифодаланади, ҳаётдаги барча воқеа-ҳодисаларга бола нигоҳи билан қараб баҳо бериш устуворлик қилади. С.Барноев ижодини бошқа ёзувчилар ижодидан ажратиб турадиган муҳим хусусият – хоҳ шеърлятида бўлсин, хоҳ насрида бўлсин, хоҳ публицистикасида бўлсин, қарийб барча асарларида уруш асоратлари, уруш одамлари, уруш даври болалари ҳаёти, орзу-ўйлари, ота соғинчи, кураш ва ташвишларига мурожаат этилганлигидир. Сирасини айтганда, бу мавзуда ўзбек болалар насрида “Рустамжоннинг саргузаштлари” қиссаси (Ғайратий), “Лочин қанотлари”(Ҳаким Назир), “Беш болали йигитча”(Х.Тўхтабоев) романлари яратилган бўлиб, уларда ўсмирларнинг уруш давридаги ҳаёти қаламга олинган.

Сафар Барноевнинг қиссаларида ҳам айнан уруш даври одамлари, болалари ва уларнинг ҳаётга, катталарга муносабатини тасвирлаш етакчилик қилади. Буни адибнинг илк қиссалар тўплами “Биринчи табассум”га киритилган асарлар мисолида яққолроқ кўриш мумкин.

Тўпламга учта қисса киритилган. Уларни бир-бирига боғлаб турувчи ҳалқа – мавзунинг умумийлиги: мактаб ўқувчилари ва ўсмирлар ҳаётини тасвирлаш. “Биринчи табассум”да болаларнинг мактабдаги ҳаёти, бир-бирига, ўқитувчисига муносабати тасвирланса, “Нур ёғилган кун” қиссасида болаларнинг уруш давридаги ҳаёти - уларнинг ота-оналарига берган улкан ёрдами қаламга олинади.

“Биринчи табассум”да барча воқеалар Алиқул образи атрофи-

да, унинг характерини очиш асносида тасвирланади. Қиссадаги нуқсонлар ҳақида гапирар экан, П.Шермуҳаммедов “Муаллиф қаҳрамонларининг ҳаётига доир барча икир-чикирларни эринмасдан бирма-бир баён қилади. Шу сабабли Алиқул ҳам турли хил тафсилотлар ичига кўмилиб қолган” [4,107], - деб ёзади. Бу фикрда жон бор. Аммо танқидчининг асар бош қаҳрамонига нисбатан “қайси фазилатлари билан ўқувчиларга намуна бўла олиши, уларни ўз орқасидан эргаштира олиши” каби саволларга жавоб топиб бўлмайди деган фикрига қўшилиб бўлмайди. Чунки қиссада дўстлик, биродарлик ғояларини талқин этиш асосий ўринда туради. Қисса қаҳрамони Алиқул – раҳмдил, кўнгилчан бола. Мактабда аъло баҳоларда ўқийди. Ғоят меҳнатсевар: мактаб боғига ҳаммадан кўп кўчатни Алиқул ўтқазган. Унинг ақлли эканлиги гап-сўзларидан ҳам кўриниб туради. Ундан нега ўнта кўчат ўтқаздинг деб сўрашганида: “- Бу мендан мактабимга хотира. Ўнтаси ўсиб улғайса, қандай соз бўларди. Мен шу мактабда ўн йил ўқидим, деган нишона бу”,-деб тушунтиради. Мактаб ўқувчилари Газлига саёҳат қилишганида уларнинг синфидан битта Алиқулнинг ўзи танлаб олинади. У уйда ҳам доимо отасининг гапларига қулоқ солади, айтганларини бажаришга ҳаракат қилади. Дўсти Омон бировларнинг гапига кириб, уни урганида ҳам сабр билан кутиб, охири калаванинг учи ечилганида дўстини босиқлик билан кечиради. Шу томонларни ҳисобга оладиган бўлсак, танқидчининг фикрларида асос йўқлиги ўз-ўзидан равшанлашади. Қиссани ўқиган ўқувчилар бош қаҳрамон характерига яхши фазилатлардан ўртак ола билдилар. Аммо қаҳрамонлар орасидаги зиддиятларнинг осон ҳал этилиши асардаги драматизмни биров сусайтирган.

“Нур ёғилган кун”да адибнинг ижодидан бош чизик бўлиб ўтадиган уруш қолдирган асоратлар, урушни қоралаш мотиви яна етакчилик қилади. Аслида бу қисса адибнинг “1947 йил ҳикоялари” туркумининг узвий давоми ҳисобланади. Бу туркумни бирлаштирувчи муштарак жиҳатлар уруш даври болалари, улар қалбининг турфа жилоларини кўрсатиш ва урушга қарши курашишдан иборат. Ана шу мотив “Нур ёғилган кун”да ҳам давом эттирилади. Кейинчалик бу қисса “Каримжон Карлсон” тўпламига “Янги ой” номи билан киритилган.

Қиссада урушни болалар нигоҳи орқали тасвирлаш ва қоралаш руҳи кучли. Қисса қаҳрамони - урушга кетган отасини интиқлик билан орзиқиб кутаётган бола. У уруш даҳшатини ўз кўзи билан кўрмаган, шу боис ўз хаёллари орқали бориб дадасига ёрдам ҳам

бермоқчи бўлади: “Немис дегани қанақа одам экан? Отам роса адабини бераётгандир. Бунинг устига отам полвон.” Полвон дадаси билан фахрланиб юрган Каримжонни бобоси қишлоққа олиб кетади. Қиссадаги воқеалар, асосан, қишлоқда рўй беради. Қишлоқ болалари билан тезда тил топишиб кетган қахрамон уларга қўшилиб, фақат яхшилик қилишга ҳаракат қилади: одамларнинг ўтларини ўриб бериб, томларини сувоқ қиладилар, ҳеч кими йўқ қариялардан бохабар бўладилар, кексаларнинг дуоларини оладилар. Бу қахрамонларни урушнинг ўзи улғайтирган, ақлли бўлишга, болалик ўйинқароқликларини йиғиштириб, меҳнат қилишга, катталарга ёрдам беришга ундаган. Улар бундан оғринмайдилар, ўзларини катталар билан ёнма-ён қўйиб, ҳатто хаёлларида ҳам уларга эргашадилар. Китобхон эътиборини тортадиган ва миллийлик руҳи билан йўғрилган бир лавҳа жуда таъсирчан чиққан: болалар дастурхонга омин қилган пайтда, пичирлаб, дуо қиладилар. Уларнинг дуоларида ҳам урушга муносабат ёрқин акс этган:

-Карим, биз ичимизда дуо ўқидик, сен нима деб дуо ўқидинг?

- Олдин ўзинг айтгин!

- Мен Гитлер ўлсин, отам келсин дедим.[1, 51]

Қиссада ҳар бир воқеа –ҳодисага бола нигоҳи орқали баҳо бериш руҳи кучли. Халқ оғзаки ижодининг таъсири мақоллар, қарғишлар ва олқишлардан фойдаланишда яққол кўринади. Болалар ўзларини эртақлардаги уч оғайни ботирларга ўхшатадилар. Бу виси ҳам уларга шундай ном қўяди.

Адиб рамзийликдан маҳорат билан фойдаланади: бобоси шипга ин қўйган қалдирғочнинг болаларини егани учун келган илоннинг ярмини -белидан ўроқ билан қирқиб ташлайди. Болаларга душман ҳам илонга ўхшаган нарса, йигитларимиз ҳозир унинг ярмини чопдилар деб тушунтиради. Содда қахрамон Гитлернинг ярмини чопган отасининг келишига ишонади. Болаларнинг ўзларидайд содда мулоҳазалари табиий ва самимий тасвирланган. Бу йўл билан адиб Гитлернинг кимлигини болалар тушунчасига мослаб, баён этишга эришади. Аммо ёзувчи баёнчиликка йўл қўйган ўринлар -да, учрайди.

Қиссани ёзишда А.Гайдарнинг “Тимур ва унинг командаси” асаридан илҳомланганини С.Барноев танқидчи С.Матжон билан қилган суҳбатида таъкидлаган экан[3,10]. Ҳақиқатан бу асар мамлакат бўйлаб машҳур тимурчилар ҳаракатини бошлаб берган эди. Гайдар ғояларидан илҳомланганини ёзувчи нафақат қиссалари, балки бошқа жанрдаги кўпчилик асарлари яққол намоён этади.

Қисса қаҳрамонлари тимурчилар сингари одамларга яхшилик қилишни истайдилар ва буни жон диллари билан амалга оширадилар.

Танқидчи С.Матжон “Тимур, Асет ва Соғиндиклар асар воқеаларида актив иштирок қиладилар. Бугина эмас, улар асар воқеасининг асосчиси ва ташкил қилувчи кучи сифатида намоён бўладилар. “Янги ой” қиссаси қаҳрамонларининг бундай хусусиятлари алоҳида бўртиб турмайди”, - деб ёзади. Бу фикрга қўшилиш қийин. Чунки қисса қаҳрамонлари қишлоқдагиларнинг беминнат дастёрига айланишади. Асар қаҳрамони Карим қишлоққа келиб дўстлар орттиради, уларнинг ишларига ёрдамлашади. Давлат билан кечгача бувасига қарашади: пиёз ўтоқ қилиб, помидор, бодринг узадилар. Эчкига ўт ўриб, полизга қоровуллик қиладилар. Энг муҳими, уларнинг одамларга фойдаси тегиши: Эргашнинг буғдойини ўришга ёрдамлашадилар. Уч оғайни - ботирлар фақат одамларга яхшилик қилишга келишиб оладилар ва бунинг учун қасам ичадилар. “Бўлмаса, - дейди Давлат, - ҳаммага яхшилик қиламиз. Шундай иш қилайликки, ҳамма бизни яхши болалар десин. Қишлоқдаги қолган болалар ҳам бизга қўшилади. Ким ёлғон гапирса, алдаса, ёки ишдан бош тортса, яхшиси, бизга қўшилмасин”[1,237]. Тўғри, бу фикр қиссанинг бош қаҳрамони Каримдан эмас, унинг дўсти Давлатдан чиқади. Улар одамларнинг ўтларини ўриб берадилар, томларини сувоқ қиладилар, ҳеч кими йўқ қариялардан бохабар бўладилар. Шу тариқа кексаларнинг дуоларини оладилар. Ёш тимурчилар қишлоқда кичкина ўроқчилар деб ном оладилар. Уларнинг дўстона муносабатларига ҳамманинг ҳаваси келади Хуллас, болалар катталарнинг кичкина ёрдамчилари бўлиб, фақат олқиш оладилар. Буни асардан олинган куйидаги мисол ҳам тасдиқлайди: “Бугун ҳам биз ўзимиз билан овора бўлдик, хотин-қизлар далада ўтоқ қилаётгани учун катта боғдаги ўрикларни териш асосан бизга қолди. Ҳатто кичкина болалар ҳам ёрдамга келишди”[1,240]. Асардан олинган бу мисоллар танқидчининг юқоридаги мулоҳазалари асоссиз эканлигини кўрсатади. Аммо қиссанинг конфликти бўш. Шу боис, бизнингча, Карим Темурдек қони қайноқ, қалби шижоат билан тепиб турадиган бола образи даражасига кўтарилмаган. Чунки тинчлик фақат истак ёки овоз бериш билан қўлга киритилмайди- да!

Адибнинг “Янги кунлар” қиссасидаги Абдурахмон ҳаёт воқеаларига фаол аралашиши билан Гайдарнинг тиниб тинчимас қаҳрамонларига ўхшаб кетади. Қисса бугунги болалар турмуши

ҳақида бўлиб, унда яратилган образлар орқали замонамиз болаларининг урушга нафратини, дунё воқеаларига қизиқишини; нафақат ўз Ватани, балки она сайёрамиз тақдири ҳам уларнинг диққат марказида эканлигига амин бўламиз.

Кўринадики, С.Барноев ижодий маҳоратининг ўсишида рус болалар адабиётининг, айниқса, А.Гайдарнинг таъсири катта бўлган.

“Болалар китоби, – деб ёзган эди болалар адабиётининг тадқиқотчиси И.Мотяшов,- ўзига хос ойна бўлиб, ёш китобхон дунёни биринчи марта шу ойна орқали кузатади...Болалар ҳаётни қандай бўлса, шундай - гўзал ва хунук, қувончли ва қайғули, ёрқин ва қабиҳ томонларини кўра билсин”[2]. Бу мулоҳазага таянадиган бўлсак, С.Барноевнинг мазкур қиссасини ўқиган ёш китобхон уруш даврида авлодларимизнинг яшаш тарзини билибгина қолмай, балки болаларнинг меҳнатсеварлиги, ўзаро тотувлиги, ҳаммага яхшилик қилиш истаги билан яшашларини кўриб завқланади, уларга эргашади. Шу жиҳатдан қаралса, ёзувчи қиссада муҳим ғояларни кўтариб чиққанлиги яққол кўринади.

Қиссанинг таъсирчанлигини таъминлаган омиллардан бири унинг бўёқдор тилидир. Адиб асарнинг боши ва якунида боланинг ойга мурожаатини келтиради. Қаҳрамон асар бошида куёшдан, оймомодан, юлдузлардан отасини сўрайди, улар кўрдик деб жавоб беришади. Асар якунида эса отасидан қора хат келган бола янги ойдан сўрайди: “Янги ой! Сен айтгин, отам келадиларми? Негадир янги ой жимиб турибди. Қотиб қолгандек. Илож бўлса, ўзини булутлар орасига олмоқчи...”. Адиб унинг холати тасвирини боланинг руҳий кечинмаларига мослаштиради. Чунки боланинг отаси қайтмайди. Шунинг учун “юлдузлар ҳам жавоб бериш ўрнига лип лип учаётгандек, осмон қаърига кириб кетаяпти” [1,205]. Бола қалбида ҳали умид бор, шунинг учун эртага куёшдан сўраайди. Аммо онаси ва холасининг аҳволини кўргач, ҳамма нарсага тушунади. Шу куни “ куёш ҳам унинг кўзига нурсиздай кўринади”.

Асарнинг қизиқарли чиқишини таъминлаган омиллардан яна бири унга турли маталлар, ривоятларнинг маҳорат билан сингдириб юборилишидир. Олтин хумча топиб олган уч оғайни ҳақидаги афсона (бобоси уни “ушук” деб атайдиган) болаларни бирликка, дўстлика чорлаши билан аҳамиятлидир.

Адиб қиссадан қиссага ўтган сари қаламининг чархланиб бораётганлиги “Туташ йўллар” асарида яққол сезилади. Асар олдинги қиссаларга нисбатан анча муваффақиятли чиққанлигини таъкидлаб ўтиш лозим. Қисса композицияси ҳам ўзига хос қурилган. “Нур ёғилган кун”да барча воқеалар қаҳрамон “мен”и тилидан

ҳикоя қилинса, бу қиссада эса “мен” иккита: яъни асарнинг ўзи худди мумтоз адабиётдаги каби қолиповчи ҳикоя ва уни тўлдирувчи ҳикоячалар асосида тартиб берилган. Аниқроғи, воқелар биринчи - “мен” – ўқитувчи ва унга мактуб ёзган собиқ ўқувчи – “иккинчи - “мен” тилидан ҳикоя қилинади. Шу боисдан қиссанинг бош қаҳрамони образини қолиповчи ҳикоядаги образ тўлдиришга хизмат қилади.

Асар қаҳрамони Тўлқинжоннинг ҳаётга болаларча боқиши, онасидан ажралган пайтдаги руҳий олами ёрқин чизиб берилган. Танқидчи П.Шермухаммедов қиссага муносабат билдира туриб, “Унинг қаҳрамони ҳам Аликул сингари кундалик дафтар тутади”, - деб ёзади [4,160]. Аслида у кундалик тутмайди. Ўзининг бошидан кечирган воқеалар ҳақида ўқитувчисига хат ёзади. Ўқитувчи ўзига келган хатни унинг синфдошлари ҳам ўқисин деб ошкор қилаётганини айтади. Аслида бу С.Барноевнинг қисса композицион қурилишида қўллаган янгича бир усули бўлиб, асарнинг ўқимишли ва табиий чиқишини таъминлаб берган.

Асарда Тўлқинжоннинг кўча болаларига қўшилиб кетишига йўл қўймаган, уни тушунишга ҳаракат қилган Собир ака меҳрибон, ғамхўр, барча мактабларда учрайдиган бағрикенг ўқитувчиларнинг типик образи сифатида гавдалантирилган. Бола ҳаётининг яхши ёки ёмон томонга бурилиб кетишида атрофдагиларнинг таъсири катта. Тўлқинжоннинг ҳаётида қиссадаги Жорж –Жамил образи ана шундай роль ўйнайди. Сал бўлмаса, унинг таъсири остида Тўлқинжоннинг ёмон йўлга кириб кетиши образнинг ҳаққонийлигини таъминлаган ва ўқувчини ишонтириш кучига эга. Жиноят йўлига кирган одамларнинг баъзилари хатоларини тушунишса-да, яна қайта-қайта жиноят қилишаверади. Баъзилари эса хатоларини камдан-кам ҳолларда тушуниб, кўпинча бошқа одамлар кўмагида бу йўлдан қайтадилар. Собир аканинг ёрдамида яхши йўлга тушиб қолган Жорж ана шундай одамларнинг тимсолидар. Ахир, ана шундай одамлар қанчадан-қанча болаларни йўлдан уриб, жиноят йўлига бошлаганлари кундай равшан-ку! Шу боис ёзувчи болаларнинг жиноят кўчасига киришлари, кўча болаларининг кўпайиши каби иллатларга қарши курашади. Унинг бугунги кунда ҳам ниҳоятда долзарб мавзуга қўл уриши қиссанинг ютуқларидан биридир.

“Туташи йўллар” қиссасидан қалби эзгуликка ташна одамларнинг йўллари ҳамиша бир-бирига боғланган бўлади, бир-бирига туташиб кетади деган ғоя сизиб ўтади. Ва бу ўқувчини яхши инсон

бўлишга, қалби очик одамлардан ўрнак олишга ундайди. Қиссадан чиқадиган ҳисса мана шу.

Адибнинг қиссалари мавзу жиҳатдан ҳикояларига ўхшаса-да, образлар хилма хиллиги, савияси ва воқеалар талқини жиҳатидан фарқ қилади. Инчунин, унинг “Янги ой” асарини олайлик. Қисса конфликтини уруш туфайли туғилган зиддиятлар ташкил этган бўлиб, булар Карим образида жамланади. Қиссада болаларнинг ғолиб оталарини интиқлик билан кутишлари қолипловчи ҳикоя вазифасини ўтайди ва асар сюжетини бирмунча тутиб туришга хизмат қилади. Барча ўртоқлари қатори, асарнинг бош қаҳрамони Каримнинг ҳам орзуси битта: тезроқ уруш тугасин, отаси келсин. “Эргашнинг отаси ҳам. Ҳамма, ҳамманинг отаси”. Каримнинг дил сўзлари бутун инсоният билан бир сафда туриб, тинчликка ўз ҳиссасини кўшаётган болаларнинг тилаклари бўлиб жаранглайди. Аммо қиссанинг конфликтини бўш. Гайдарнинг “Темур ва унинг командаси” асаридаги Темурдек қони қайноқ, қалби шижоат билан тегиб турадиган бола образи даражасига Карим кўтарилмаган. Чунки тинчлик фақат истак ёки овоз бериш билан қўлга киритилмайди- да!

Абдурахмон – динамик образ, у қисса давомида ўсиб боради. Ўлими бутун дунёни ларзага солган Саманта Смитнинг фалокатли вафот этганини эшитиб, у қаттиқ қайғуради ва буни бобосига сўзлаб беради. Бобоси Собир ота Абдурахмондаги ўзгаришларни кўриб қувонади ва хаёлан ўзининг болалиги билан солиштиради: “Қизиг-а. Ҳозирги болалар дунёдан бохабар. Америка қайда ю, Ромитон қаерда?... Ўзи ўсган даврни қаранг. Қўшни қишлоқда нималар бўляпти, билмасди. Бу бўлса зиғирдек жони билан Американи ўйлайди, куюнади”.

Ёзувчининг катта ютуғи шундаки, у болалардаги янгича анъаналарни, янгича қарашларни, фаолликни сеза олган. Ўзининг бутун ҳайратини Собир отанинг сўзлари орқали акс эттирган. Адиб ўз қаҳрамонлари (Абдурахмон, Хосият, Нодир, Рашида) характерида пайдо бўлган байналминал дўстликнинг манбаларини тасвирлашга ва шу орқали халқнинг маънавий қудратини кўрсатишга алоҳида эътибор берган.

Хулоса қилиб айтганда, ўзбек болалар қиссачилигини ривожлантиришда, турли мавзулар билан бойитишда истеъдодли адиб Сафар Барноев ўрни муҳим эканлиги эътиборлидир. С.Барноев қаҳрамонлари – содда, ақлли, баъзан жуда ўйинқароқ, аммо уларни ичдан нурлантириб турадиган инсоний туйғулар жуда табиий тас-

вирланганки, бу адибнинг барча жанрда яратилган образларига хос фазилатлардир. Шунинг учун бу ҳикояларда ёзувчи яратган бош қаҳрамонлар ёш китобхонлар қалбига яқин бўлиб қолган. Зеро, китобхонда урушга қарши нафрат туйғусини уйғотган, уларни курашчанлик ва Ватанни севиш руҳида тарбиялаш мавзусида ёзилган асарлар ҳеч қачон эскирмайди, замонавийлигини йўқотмайди. Ақидапарастлик, террорчилик, дин ниқоби остида миллат раънақиға таҳдид солиш авж олаётган тезкор давримизда С.Барноевнинг бу ҳикоялари ёш китобхон қалбида урушга, жаҳолатга қарши нафрат ўтини ёқа олади. Ёзувчи ижоди шу жиҳатлари билан ёш авлод учун ўқишли ва муҳим бўлиб қолади.

Адабиётлар:

1. Барноев С. Каримжон Карлсон. Тошкент. “Ёш гвардия”. 1988. 337 - б.
2. Мотяшов И. Крылатые книжки. “Учительская газета”, 19 июля, 1972 г.
3. Сафо Матжон. Тириклик суви. Т.” Ёш гвардия”, 1986. – Б. 10 .
4. Шермухаммедов П. Ижод дарди. Тошкент. адабиёт ва санъат. 1973. 158 б.
5. Ўзбек болалар адабиёти ва адабий жараён. Тошкент. “Фан”, 1989. 223 б.
6. Турдиева К. Ҳозирги ўзбек болалар шеърлятида маънавият масалалари. Фил.ф..номз....дисс. Т. 1994. – Б. 54.
7. Шарипова Л. XX асрнинг 70- 80- йиллари ўзбек шеърлятида фольклоризмлар. НДА. Т. 2008. - Б.15.